

Войтович Назар Теодорович

аспірант,

Державна установа «Інститут регіональних досліджень

імені М. І. Долишнього

Національної академії наук України»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-367-8-3>

СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Молодь належить до вразливих категорій населення. Це обумовлено тим, що вона проходить складний шлях від формування свого потенціалу до його реалізації через освітньо-професійну адаптацію. Досвід розвинутих держав показує, що влада велику увагу приділяє зайнятості молоді. Якщо молодь не підтримувати належним чином, то виникають ризики неефективного використання її потенціалу впродовж усього життя. Відомою є концепція NEET (Not in Education, Employment or Training). Вона розкриває проблему формування покоління, яке не навчається, не розвивається і не є зайнятим. Для держави, її економічного і соціального розвитку це серйозний виклик. Тому стимулювання зайнятості молоді є питанням національної безпеки, завданням збереження й розвитку людського потенціалу.

Проблема зайнятості молоді є особливо актуальною для України. Ще до 2022 року поглиблювались проблеми освітніх систем та ринків праці. Повномасштабна війна ще більше їх загострила. Тому актуальним напрямком наукових досліджень є зайнятість молоді та механізми її стимулювання, щоб забезпечувати збереження і розвиток людського потенціалу України.

Розвиток людського потенціалу – це покращення стану здоров'я, освіти, професіоналізму, активностей населення, що підтверджується зростанням добробуту населення та економічного розвитку. В умовах війни складно говорити про розвиток людського потенціалу. Тому в пріоритеті стоїть його збереження.

Стимулювання зайнятості молоді – комплексне завдання, яке має реалізуватись на стику соціальної, економічної та молодіжної політики. Молодіжна політика передбачає діяльність уповноважених органів державної влади з метою створення сприятливого середовища розвитку потенціалу молоді, її інтеграції в громадянське суспільство, а за потреби – цільову підтримку вразливої молоді [1, с. 175].

Стимулювання зайнятості молоді – базове завдання у системі механізмів збереження людського потенціалу, оскільки дозволяє: знижувати міграційні втрати населення; залучати молодь як найбільш активний, креативний прошарок населення, з високим підприємницьким потенціалом, яка здатна швидко навчатись, розвиватись, продукувати інновації і т. д.; протидіяти формуванню покоління NEET з подальших відображенням на девіаціях.

В Україні регламентовано низку *механізмів стимулювання зайнятості молоді*, хоча на практиці ефективність їхнього застосування не була достатньою в період до 2022 року. Такими механізмами визначено:

– право на додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Закон України «Про зайнятість населення» визначає таке право для молоді, яке завершила здобувати освіту та звільнена з військової служби у термін до 6 місяців [2]. Сприяння працевлаштуванню включає підходи:

– надання першого робочого місця. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» визначає таке право молоді на термін від 2-х років після завершення здобуття середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти, а також після професійної підготовки чи перепідготовки, після звільнення з військової служби [3]. Останнє положення стає особливо актуальним в умовах війни і буде стосуватись демобілізованих осіб віком до 35 років, які законодавством України визначені як молодь. Питання в тому, чи зможе держава виконувати ці обов'язки, якщо й до 2022 року цей функціонал був формалізований;

– сприяння стажуванню в потенційних роботодавців. Закон України «Про зайнятість населення» визначає цей підхід при забезпеченні молоді першим робочим місцем [2];

– впровадження прогресивних підходів дуальної освіти, що дозволяють поєднувати її здобуття з практичною діяльністю;

– реалізація спеціальних загальнодержавних і регіональних програм для молоді, що включають комплекс заходів її підтримки у працевлаштуванні, соціальній інтеграції (особливо забезпечення житлом), відкриття та розвитку бізнесу. В Україні залишається діючою Державна програма «Молодь України» на 2021–2025 роки [4];

– надання різних преференцій роботодавцям за працевлаштування молоді. До 2014 року роботодавці отримували дотації. Далі їх скасували. Залишаються діючими компенсації за працевлаштування молоді, якщо це офіційно зареєстровані безробітні особи до 25 років з стажем до 12 місяцем, особи до 35 років чи звільнені з військової служби на першому робочому місці. Роботодавці можуть отримувати компенсацію в розмірі 50 % від мінімальної заробітної плати впродовж 1 року;

– діяльність спеціальних інститутів з працевлаштування молоді – на базі органів влади (наприклад, молодіжних центрів праці [5]);

– створення Українського молодіжного фонду для бюджетного фінансування проєктів молоді. Фонд створено в 2023 році. Однією з його цілей є «підвищення економічної самостійності молоді» [6].

В умовах війни ресурсне забезпечення реалізації політики в сфері стимулювання зайнятості молоді обмежується. Проте виклики війни вимагають впровадження наступних заходів, спрямованих на підтримку молоді:

– моніторинг потреб молоді щодо працевлаштування, міграційних намірів, схильностей до підприємницької діяльності;

– підтримка громадських об'єднань молоді, створення молодіжних громадських рад, урядів, обрання молодіжних мерів для максимального залучення молоді в державно-управлінські процеси;

– системна координація органів влади (державної, регіональної), місцевого самоврядування щодо реалізації міжнародних програм, орієнтованих на молодіжні ініціативи, зокрема «молодих підприємців». В Україні реалізується низка міжнародних програм, інформація про які висвітлюється на різних онлайн-платформах. Зокрема, в «Дія» опублікована інформація про міжнародний грант USAID, що передбачає фінансування проєктів молодих підприємців

у сфері легкої промисловості [7]. Інформація опублікована 6 березня, а дедлайн подачі заявок – 29 березня 2024 року, що очевидно, обмежувало учасників у часі. Це приклад доводить необхідність, щоб інформація про гранти для молоді була систематизована на одній онлайн-платформі, розміщувала інформацію завчасу, щоб можна було якісно підготувати заявки та яка б популяризувала успішні кейси;

- організація діяльності Українського молодіжного фонду з первинним бюджетним фінансуванням молодіжних проєктів, які передбачають створення робочих місць;

- різнобічна підтримка молоді, яка вже займається бізнесом;

- сприяння працевлаштуванню молоді-учасників бойових дій віком до 35 років незалежно від страхового стажу. Наразі компенсації виплачуються роботодавцям за працевлаштування звільнених з військової служби лише на перше робоче місце;

- реалізація програм рееміграції молоді з-за кордону. Цільова підтримка і преференції реемігрантів в Україні при продовженні війни є складним питанням, що може посилити соціальну напругу з населенням, яке не виїжджало. Разом з тим, підтримка молоді покаже сильну позицію держави, яка орієнтована на довгострокову перспективу та не викличе суспільного осуду;

- підтримка молодіжних центрів у територіальних громадах, зокрема з проведенням заходів, орієнтованих на поширення інформації про різні грантові програми бізнесу і працевлаштування;

- забезпечення обліку підприємствами чисельності та частки молоді у штаті для того, щоб на рівні галузей, регіонів і держави розуміти ситуацію щодо вікової структури кадрів та перспектив подальшого квотування працевлаштування молоді у більш сприятливих умовах. Під час війни зобов'язувати бізнес виконувати квоти щодо працевлаштування молоді викликає труднощі, адже бізнес і так перебуває в складних обставинах. З цією метою восени 2022 року були внесені відповідні зміни до законодавства України [8]. Однак необхідно розуміти ситуацію щодо працевлаштування молоді й надалі ефективізувати кадрову політику за даним напрямком. «Омолодження» колективів є запорукою розвитку бізнесу та ознакою його соціальної відповідальності.

Визначений перелік заходів є необхідним для збереження людського потенціалу України, основою якого є молодь. Виняткової актуальності набувають заходи щодо працевлаштування молоді як демобілізованих, з обмеженими можливостями в умовах війни, що буде предметом подальших досліджень автора.

Список використаної літератури:

1. Біль М.М. та ін. Міграційна мобільність молоді: можливості та виклики розвитку людського потенціалу Карпатського регіону України. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 252 с.
2. Про зайнятість населення : Закон України № 5067-VI від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
3. Про основні засади молодіжної політики : Закон України № 1414-IX від 27.04.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України № 579 від 02.06.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження Типового положення про молодіжний центр праці : Постанова Кабінету Міністрів України № 40 від 24.01.2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-2001-%D0%BF#Text>
6. Деякі питання Українського молодіжного фонду : Постанова Кабінету Міністрів України № 182 від 28.02.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2023-%D0%BF#Text>
7. Грант для організацій підтримки молодих підприємців у сфері легкої промисловості (06.03.2024). Гранти: Дія. Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/granti/grant-dla-organizacij-pidtrimki-molodih-pidpriemciv-u-sferi-legkoi-promislovosti>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці : Закон України № 2622-IX від 21.09.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#Text>